

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
КИРИЛО - МЕТОДИЕВСКИ НАУЧЕН ЦЕНТЪР
CYRILLO - METHODIAN RESEARCH CENTRE
BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

София 1000, п.к. 432, ул. „Московска“ 13, тел. 987 02 61/ BG, Sofia 1000, P.O.B. 432, Moskovska str. 13, tel. (359 2) 987 02 61
e-mail: kmnc@bas.bg ; fax: (359 2) 986 69 62

ГОДИШЕН ОТЧЕТ
НА КИРИЛО-МЕТОДИЕВСКИЯ НАУЧЕН ЦЕНТЪР ПРИ БАН
ЗА 2023 г.

За Кирило-Методиевския научен център (КМНЦ) 2023 г. имаше важно значение. Тя бе обявена за *юбилейна* в историята на Центъра и премина под знака на няколко важни годишнини: 1160 години от създаването на славянската писменост, 110 години от учредяването на Климентовата комисия в БАН и 60 години от възстановяването на Кирило-Методиевската комисия в Академията. От тях особена стойност има отбелязването на формирането на т. нар Климентов отбор (1913 г.), който акт институционализира изследванията по кирилометодиевистика у нас и *превръща БАН в техен основен координатор* (по-късно, през 1936 г., тези функции ще придобият международен характер със създаването на една друга комисия, тази за проучването и издаването на Кирило-Методиевските извори). Отбелязването на юбилейната година започна на 14 февруари, когато КМНЦ организира академично тържество по повод празника *Успение Кирилово*, което събра в музея „Земята и хората“ учени, учители, ученици, духовници и граждани. Централно събитие на честването беше представянето на мащабния научен сборник „А на жената бяха дадени крила“, посветен на проф. д-р Светлина Николова, изтъкнат палеославист и медиевист и дългогодишен ръководител на КМНЦ.

Сн. 1-2. Тържествено отбелязване на *Успение Кирилово*. 14.02. 2023 г.
Музей „Земята и хората”.

На 4 април 2023 г. по повод *Успение Методиево* (6 април) в Чешкия център в София пък бе премиерата на книгата „Пътят на Кирил и Методий – пространствени и културно-исторически измерения“. Сборникът (33 том от поредицата „Кирило-Методиевски студии), издаден в рамките на проекта „Изграждане и развитие на център за върхови постижения „Наследство БГ“ (BG05M2OP001-1.001-0001), съдържа статии по докладите от проведената в София на 27–29 октомври 2021 г. конференция, организирана в подкрепа на Асоциацията „Европейски културен маршрут Кирил и Методий“, чиито български представител е КМНЦ. Безспорна кулминация сред тържествените събития бе състоялият се на 22–24 май международен научен форум „Кирило-Методиевото дело в научната и културната памет“. Юбилейната година бе тържествено закрыта в навечерието на празника на св. Климент Охридски (25 ноември) с представянето, отново в Чешкия център, на филма „Пътят на Кирил и Методий“ (реж. Александър Томов-син), на сборника „Кирило-Методиевски места на паметта в българската култура“ и на библиография на изследванията на Супрасълския сборник, подготвена от гл. ас д-р Нели Ганчева.

Юбилейната година стана повод историята, научната и популяризаторската дейност на КМНЦ да намери широк обществен отзвук (вж. напр. <https://www.bta.bg/.../403244-kirilo-metodievskiya>). Престижното международно издание „Z Badańnad Książką i Księgozbiórami Historycznymi / The Studies into the History of the Book and Book Collections, Vol. 17, nr. 2, 2023 (Scopus, Q 4)“, което излиза във Варшава, отдели специален том със заглавие „Cyrillo-Methodian Written Culture: From Medieval Sources to the Latest Research. Scientific editor and Preface: Maya Ivanova“ (149 стр.) <https://bookhistory.uw.edu.pl/index.php/zbadannadksiazka/issue/view/50>, в който учени от КМНЦ представиха най-новите си изследвания, както и изданията на Центъра за последните две години (доц. д-р С. Баталова, гл. ас. д-р А. Бобев, гл. ас. д-р Н. Ганчева, гл. ас. д-р Ц. Данова, доц. д-р Е. Джевиецка, доц. д-р М. Иванова, проф. Б. Мирчева, доц. д-р И. Трифонова). Изследванията са тематично посветени на кирило-методиевската книжовна култура в исторически план и на научните изследвания върху многовековните процеси, през които тя е преминала, за да достигне до наши дни. Материалите са свързани помежду си, представяйки средновековните славянски, гръцки и латински произведения, обединени от кирило-методиевската тема и дават представа за многообразието на кирило-методиевските проблеми, които са актуални и днес, както и за методите и инструментариума, необходими за доказване на научните

тези. За историята на кирилометодиевската в България и променящото се спрямо политическата конюнктура на времето, отношение към нея бе говориха проф. д-р В. Желязкова, доц. д-р Е. Джевиецка и доц. д-р Д. Найденова в предаването на Българската национална телевизия „История БГ“ (<https://bnt.bg/news/kirilo-metodievata-tradiciya-v-balgariya-razvitie-i-tendencii-318326news.html>).

И през 2023 г. създаването на славянската азбука и празникът на Кирил и Методий – 24 май, станаха плод на продължителна обществено-политическа дискусия. Този път повод бе предложението 24 май да замести 3 март като национален празник. В отговор на своята мисия да осигурява присъствието в обществото на един от стожерите на българската национална идентичност – Кирило-Методиевото дело, чрез комплексно интердисциплинарно проучване на този феномен, най-голям български принос в европейската и световната писмена култура, учени от КМНЦ (проф. д.н. Д. Чешмеджиев) взеха отношение по този въпрос и изразиха несъстоятелността на подобно предложение (<https://bnr.bg/plovdiv/post/101856493/ix-ili-22ix-sa-podhodashti-za-nacionalen-praznik-24-mai-e-s-razlichna-simvolika>).

АКАДЕМИЧЕН СЪСТАВ НА КМНЦ – БАН КЪМ 31.12.2023 Г.

Професори	4
Доценти	8
Главни асистенти	9
Асистенти	1
Служители без академични длъжности, но с образователна и научна степен „доктор“	0

1. ПРОБЛЕМАТИКА НА ЗВЕНТОТО

1.1. *Преглед на изпълнението на целите (стратегически и оперативни) на звеното, оценка и анализ на постигнатите резултати и на перспективите на звеното в съответствие с неговата мисия и приоритети, съобразени с утвърдените научни тематики.*

В съответствие с актуализираната Национална стратегия за развитие на научните изследвания в Р България 2017–2030 г. и Стратегията за развитие на БАН 2018–2030 г., КМНЦ форматира своята изследователска парадигма в три основни направления: научно-изследователско, дидактично и популяризаторско.

1. Научната дейност е водеща за КМНЦ

✓ Публикации и цитирания

През 2023 сътрудниците на Центъра са обнародвали 62 научни публикации, 22 от които са индексирани в WoS, Scopus, ERIH+ (вж. по-подробно в приложението). Също така 15 учени от КМНЦ са взели участие на 27 научни форума (9 национални конференции и 18 международни), на които са представили 42. Своеобразно доказателство за качеството и ползата от научната дейността на Центъра е фактът, че за 2023 г. 148 публикации на учени от КМНЦ са цитирани общо 190 пъти, включително в авторитетни международни издания в Германия, Испания, Италия, Полша, Русия, САЩ, Словакия, Сърбия, Унгария, Франция, Хърватска и Чехия, както и в редица електронни публикации (списъкът е приложен към отчета).

Сътрудниците на КМНЦ са автори, съставители и редактори на **два сборника, признати за национално значими.**

ПЪТЯТ НА КИРИЛ И МЕТОДИЙ – ПРОСТРАНСТВЕНИ И КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ. РЕД. С. БЪРЛИЕВА, В. ЖЕЛЯЗКОВА И К. СТАНЕВ. (= КИРИЛО-МЕТОДИЕВСКИ СТУДИИ 33). СОФИЯ: БАН-КМНЦ, 2023, ISBN:978-954-9787-56-6, ISSN:0205-2253 (PRINT) ISSN 2815-3855 (ONLINE).

Книгата, издадена в рамките на проекта „Изграждане и развитие на център за върхови постижения „Наследство БГ“ (BG05M2OP001-1.001-0001), съдържа материали от проведената в София на 27–29 октомври 2021 г. конференция, организирана в подкрепа на Асоциацията „Европейски културен маршрут Кирил и Методий“, носител на сертификата

„Културен маршрут на Съвета на Европа“. КМНЦ е българският представител в тази международна асоциация, регистрирана в Чехия, в която участва съвместно с учени от Чехия, Словакия, Италия, Гърция, Хърватия, Италия, Австрия и Германия. Изданието включва изследванията на четиридесет и осем учени, които представят своите виждания в двете главни направления на проведената конференция: от една страна, кирило-методиевските изследвания в цялото им многообразие и широта, а от друга – тяхното социализиране чрез един съвременен инструмент за популяризация, какъвто е Културният маршрут св. Кирил и Методий на Съвета на Европа (CulturalRoutes 2022).

Сборникът е предоставен на *свободен достъп*: <https://www.kmnc.bg/wp-content/uploads/2024/01/KM%D0%A1-33.pdf>

**КИРИЛО-МЕТОДИЕВСКИ МЕСТА НА ПАМЕТТА В БЪЛГАРСКАТА КУЛТУРА.
РЕДАКТОРИ: ЕВГЕНИ ЗАШЕВ, ВЕСЕЛКА ЖЕЛЯЗКОВА, СЛАВИЯ БЪРЛИЕВА,
БОЙКА МИРЧЕВА. СОФИЯ: КМНЦ-БАН, 2023 (БИБЛИОТЕКА ЛЕГЕНДА).**

DOI: 10.59076/5808.2023; ISBN 978-954-9787-58-0.

За него вж. по-подробно т. 2.1.

✓ **Организиране на научни форуми**

КМНЦ стана организатор (в рамките на клъстер „Кирилометодикон“ на Центъра за върхови постижения „Наследство БГ“, (BG05M2OP001-1.001-0001) на *пътуващия изследователски семинар „Кирилометодиевското наследство в земите на Охридската архиепископия“*, 23–27 април 2023 г., Северна Македония, Албания, Гърция, в който взеха участие 45 учени от КМНЦ, Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и ИИИЗк. Лектори бяха проф. д-р Сл. Бърлиева, проф. д.н. Д. Чешмеджиев, доц. д-р К. Станев и доц. д-р Р. Русева).

В периода 22–24 май КМНЦ организира *международния научен форум „Кирило-Методиевото дело в научната и културната памет“* (за него вж. т. 2.2).

От 14 до 16 юни 2023 г. в рамките на проекта „Южнославянски кописи и скриптории от XIV век (палеографска атрибуция и онлайн реперториум)“, ФНИ № КП-06-Н50/4 от 30.11.2020 г. с ръководител доц. д-р М. Скарпа бе реализиран *„Международен семинар по славянска палеография и кодикология“*. Семинарът протече в три сесии, в които участваха присъствено и онлайн специалисти по славянска филология и палеография от цял свят, както и представители на български, руски, сръбски национални библиотеки. По същия проект, през месеците януари, февруари и март, учените от КМНЦ проведоха три семинара от цикъла „Книжовните центрове през XIV столетие“ с лектори проф. д-р В. Велинова, проф. д-р Е. Мусакова и доц. д-р Н. Гагова.

Заедно със Супрасълската академия, Института за литература при БАН, Българския културен институт и Посолството на Р България в Полша, КМНЦ бе организатор на *международна научна конференция, посветена на 1000 годишнината от създаването на Супрасълския сборник*, 500 години от пренасянето му в Супрасълския манастир и 200 години от откриването му за науката – през 1823 г. от белоруския учен Михаил Бобровски

(200. ROCZNICA ODNALEZIENIA KODEKSU SUPRASKIEGO. KONFERENCJA MIEĘDZYNARODOWA. ŁawraSupraska, 22–25.09.2023). В конференцията взеха участие учени от България, Италия, Литва и Полша, чиито доклади бяха посветени на историята на изучаването на този най-обемен старобългарски кирилски паметник, както и на важни палеографски, езиковедски и текстологически проблеми на неговото изследване. Като особено значимо постижение на полската палеославистика бе изтъкнат осъщественият с колективните усилия на полските колеги превод на текстовете на Супрасълския сборник на съвременен полски език. В рамките на конференцията участниците в нея имаха възможност да разгледат съхраняваната в Националната библиотека на Полша във Варшава най-обемна част от Супрасълския сборник, възлизаща на 151 листа (за събитието вж. Сл. Бърлиева. Тържествено честване на Супрасълския сборник в Полша. БНР, 26 септември 2023 г. <https://bnr.bg/hristobotev/post/101887559/tarjestveno-chestvane-na-suprasalskia-sbornik-v-polsha>).

Докладите от конференцията ще се отпечатат през 2024 г. в книга 34 на престижната поредица „Кирило-Методиевски студии“, издание на КМНЦ.

Сн. 3. Проф. д-р Сл. Бърлиева, участник в Супрасълската конференция.

Сн. 4. Откриване на Супрасълската конференция. На снимката проф. д-р Сл. Бърлиева , госпожа М. Ганева, посланик на Р България в Полша и др. официални лица.

2. Дидактична дейност

Разработването на заложените в програмата на КМНЦ проекти отговарят и на поставените приоритетни задачи в *Стратегията за развитие на БАН 2018–2030 (политика 34)* относно *необходимостта от действия, насочени към специална грижа за навлизането на научния подход в средното образование.*

В съответствие на **Дейност 34.1.** от Стратегията на БАН „създаване на ефективно хранилище за дигитално учебно съдържание, подходящо за използване от различни системи за управление на образователните процеси, внедрени в системата на средното образование“, през 2023 г. КМНЦ продължи разработването на *своя електронна образователна платформа* – <https://lms.kmnc.bg/>. Тази година усилията (гл. ас. д-р Е.

Зашев, ас. д-р Е. Златева, доц. д-р Т. Илиева, проф. д-р Б. Мирчева, доц. д-р Д. Найденова, доц. д-р И. Трифонова) бяха насочени към създаването на дигитално електронно помагало за средните училища в страната (Найденова, Д., Б. Мирчева, Е. Зашев, Т. Илиева, И. Трифонова, Е. Златева. Интерактивни образователни ресурси за живота и делото на Кирил и Методий. КМНЦ-БАН, 2023, ISBN:978-954-9787-61-0, 335 стр.).

На 27.03.2023 г. КМНЦ, по идея на доц. д-р И. Трифонова, стана съорганизатор на честването в Първа частна английска гимназия „Уилям Шекспир“ (София) на първото издание на Деня на европейските автори — една идея на Европейската комисия, имаща за цел да насърчи четенето сред младите хора и да обедини книгите и образователния сектор. Анита Борисова (специалист по предпечат и дизайн в КМНЦ) представи пред учениците техниката на изработване на самата книга, а Мачей Козак (Университет в Лодз, специализант в КМНЦ по Програма Еразъм+) говори за смисъла от четенето и образованието, за удоволствието да познаваш и утвърждаваш културата си. Доц. д-р Иван Христов (ИЛ-БАН) разказа за своята научна и литературна дейност, като прочете свои стихове на английски и български език.

Сн. 5. Анита Борисова пред ученици в Първа частна английска езикова гимназия.

Като част от образователните инициативи на интердисциплинарен клъстер „Кирилометодикон“ в рамките на Центъра за върхови постижения „Наследство БГ“ (BG05M2OP001-1.001-0001), в партньорство с Асоциацията на българските училища в чужбина (АБУЧ) и с подкрепата на Изпълнителната агенция за българите в чужбина (ИАБЧ) бе организиран (ас. д-р Е. Златева) конкурс, в който деца от България и различни краища на света, трябваше да представят своето знание за светите братя, славянската писменост или важни места на паметта за тях, там където живеят. В конкурса взеха участие 142 ученици, всички изучаващи и обичащи българския език и българската история. Те бяха разделени в три възрастови групи: от 6 до 9 години, от 10 до 14 години, от 15 до 18 години. Международно жури от педагози, историци, филолози и художници оцени получените конкурсни разработки в три категории – изследователски проект, есе или кратък разказ на тема „По следите им“, рисунка на тема „Българските азбуки“, а наградите бяха връчени на тържествена церемония по време на годишната конференция на АБУЧ, която се проведе в София на 27 юли 2023 г. Отличените творби бяха подготвени за печат и включени в нарочно издание. Конкурсът бе отразен широко в медиите (вж. напр. <https://bta.bg/.../443479-kirilo-metodievskiyat-nauchen...>).

Кирило-Методиевският научен център при БАН и
Асоциацията на българските училища в чужбина

организируют

МЕЖДУНАРОДЕН УЧЕНИЧЕСКИ КОНКУРС

„Следи от Кирило-Методиевото дело
по света“

Конкурсът е част от юбилейните чествания през 2023 г. по повод 1160 години от създаването на славянската писменост и има за цел да популяризира Кирило-Методиевото дело сред българските мигрантски общности на всички континенти, да обогати знанията на учениците от българските неделни училища в чужбина, да развива талантите им и да насърчи научноизследователските им интереси.

Конкурсни категории:

- I. Изследователски проект
- II. Есе или кратък разказ на тема „По следите им“
- III. Рисунка на тема „Българските азбуки“

Конкурсните материали
се изпращат в срок до **31.05.2023 г.**
на следния имейл: kmnc.konkurs@gmail.com
Подробен регламент и указания за работа може да
намерите на www.kmnc.bg/конкурси/международен-ученически-конкурс/

Конкурсът се осъществява
с подкрепата на Изпълнителна агенция
за българите в чужбина и се организира по проект
„Интердисциплинарен клъстер „КИРИЛОМЕТОДИКОН“ в рамките на проект BG05M2OP001-1.001-0001
„Изграждане и развитие на център за върхови постижения „Наследство БГ“.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА
РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

От 29 юли до 3 август 2023 г. в Творческия дом на БАН в гр. Копривщица КМНЦ проведе лятна школа за български учители от областта Голо Бърдо в Албания, организирана в рамките на Национална научна програма „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“. Културно-образователната програма бе реализирана с участието на лектори от КМНЦ (ас. д-р Е. Златева, доц. д-р Т. Илиева, доц. д-р И. Трифонова, проф. д.н. Д. Чешмеджиев) и експерти от Изпълнителната агенция за българите в чужбина към Министъра на външните работи в изпълнение на подписаното споразумение за сътрудничество между двете институции.

Сн. 6. Лятна школа за български учители от Албания. На снимката д-р Е. Златева, доц. д-р И. Трифонова и доц. д-р Т. Илиева.

КМНЦ организира участието и консултира докладите на петима ученици от Националната гимназия за древни езици и култури, които взеха участие в Международната ученическа конференция „1160 години от началото на Кирило-Методиевата мисия“ (1160 years since the beginning of the Cyril-Methodian mission), която се проведе в Солун на 30 ноември 2023 г. Конференцията бе организирана по инициатива на Община Солун, а участието на българските ученици бе подкрепено от КМНЦ и Столична община в рамките на подписания между трите организации меморандум за сътрудничество и популяризиране на културно-историческото наследство на първоучителите Кирил и Методий.

Учените от КМНЦ участваха и в десетата научна сесия на Ученическия институт при БАН. Пред журито, част от което бе доц. д-р И. Трифонова, в конкурсната програма в секция „Хуманитарни и обществени науки“, бяха представени 13 научни проекта на ученици от цялата страна. Всички те поставиха по интересен начин значими въпроси, свързани с културата, езика и миналото на българската народност, както и актуални социокултурни процеси, наблюдавани в нашето съвремие.

3. Популяризаторска дейност

Във връзка със своите задачи като Академично специализирано звено и в изпълнение на заложените приоритети в специфична **цел 9 от стратегическите направления и приоритети** на БАН *„повишаване на авторитета на БАН в обществото и затвърждаване на Академията като един от основните духовни центрове на страната“* КМНЦ продължи и през 2023 г. подготовката на серия от постерни изложби за представяне и популяризиране на българското културно историческо наследство в страната и чужбина. Чрез подготовката на документални изложби КМНЦ прави възможно по иновативен начин да бъде запозната обществеността с изключително важни събития и свързаните с тях паметници на старобългарската писмена култура, както и със също толкова ценни, но по-малко известни артефакти и архивни документи от различни периоди. С помощта на визуалната форма стават достояние на широката публика както научните постижения на учените от КМНЦ в частност, така и тези на изследователите в БАН като цяло.

През 2023 г. КМНЦ е организатор на **4 изложби** у нас.

- ✓ От 5 до 30 май 2023 г. в градското пространство на ул. „Търговска“ (Ловеч) бе експонирана изложбата „В началото бе буквата“. За организацията на събитието отговаряше проф. д-р Сл. Бърлиева.
- ✓ От 9 до 30 май 2023 г. в Художествената галерия „Проф. Теофан Сокеров“ (Ловеч) бе показана изложбата „Пътят на Кирил и Методий“.

И двете събития бяха осъществени по съвместна инициатива за културно сътрудничество между КМНЦ и община Ловеч с активното участие на кмета на гр. Ловеч – г-жа Корнелия Маринова. В откриването участваха доц. д-р М. Иванова и гл. ас. д-р Т. Григорова.

Сн. 7. Откриване на изложбата „Пътят на Кирил и Методий“, Ловеч.

- ✓ От 15 май до 15 юни 2023 г. в Техническия университет – Габрово бе експонирана изложбата „Манастирските библиотеки в южнославянските земи и Русия през XIV–XVI век“. Тя бе открита от доц. д-р И. Трифонова (за събитието вж.: <https://www.tugab.bg/novini/posledni-novini/1892-studenti-prepodavateli-i-sluzhiteli-se-vklyuchiha-v-poreditza-ot-sabitiya-posveteni-na-24-mai>).
- ✓ ОГ 31 август до 28 септември 2023 г. в ЦУ – БАН я бе представена изложбата „100 години от рождението на проф. Рикардо Пикио / 100 annidallanascita del prof.

Riccardo Picchio“. Изложбата е създадена под научното ръководство на проф. Кр. Станчев (Рим), автори на концепцията са Никола Казански, Веска Топалова и Емилия Волева (ЦБ на БАН). Графичният дизайн и предпечатата са дело на гл. ас. д-р Тотка Григорова и Анита Борисова (КМНЦ). Коректор е Мария Дерменджиева (КМНЦ).

Учени от КМНЦ (проф. д-р Сл. Бърлиева, доц. д-р М. Иванова, гл. ас. д-р Т. Григорова) са консултанти на филма „Места на паметта – пътят на Кирил и Методий“, документален 20-минутен разказ за свързаните с кирило-методиевската традиция локации и празници, режисьор и сценарист Александър Томов-син, концепция: проф. д-р Сл. Бърлиева. Филмът е своеобразна покана за включване към националния маршрут на различни държавни, обществени и бизнес-ориентирани институции и показва потенциала на българското културно наследство като интегрална част от Културния маршрут Кирил и Методий на Съвета на Европа. Премиерата на филма беше организирана съвместно с Чешкия център в София на 24 ноември, в навечерието на празника на св. Климент Охридски.

Филмът може да бъде видян на адрес: <https://www.youtube.com/watch?v=ROaAEdcE244>

1.2. Изпълнение на Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017–2030 – извършени дейности и постигнати резултат по конкретните приоритети.

Научноизследователската парадигма на КМНЦ е **свързана с националната идентичност и с проблеми от национално и обществено значение** (*Специфична цел 6. Дейности 6.1, 6.2*). Неоспорим факт е, че най-старият и най-активно действащ символ на българската национална идентичност е Кирило-Методиевото дело. Още през Средновековието и до днес то функционира не само като белег за разпознаваемост, но и като инструмент за „изобретяване“ на идентичност или влагане на нови елементи в традиционно съществуващите представи за принадлежност. Доказателство за това са и подновените дебати за превръщането на 24 май в национален празник на мястото на 3 март (вж. повече: <https://bnr.bg/plovdiv/post/101856493/ix-ili-22ix-sa-podhodashhti-za-nacionalen-praznik-24-mai-e-s-razlichna-simvolika>).

Цялостната дейност (научна и административна), която КМНЦ реализира, се вписва в инструментите за постигане на основната цел на „Националната стратегия за развитие на

научните изследвания (2017–2030)“ – развитие и модернизиране на научните изследвания. КМНЦ се стреми да осигури възможности за повишаване на квалификацията на учените и за кариерното им развитие, основани на единни изисквания и обективни наукометрични показатели (**Специфична цел 1, Дейности 1.1, 1.2 и 1.3**). В унисон с политиките и дейностите на **специфична цел 2. Повишаване на жизнения стандарт и на социалния статус на учените и специалистите, заети в научноизследователска дейност**, усилията на Центъра са насочени и към подготовката и реализирането на проекти, които предоставят допълнително финансиране. И през 2023 г. продължи работата по проекта за изграждане на Националната е-структура ClaDA-BG, финансиран по „Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ на Дирекция „Структурни фондове и международни образователни програми“ към МОН (координатор за КМНЦ: проф. д-р Сл. Бърлиева), по проекта „Изграждане и развитие на Център за върхови постижения „Наследство БГ“ BG05M2OP001-1.001 (ръководител: проф. д-р Сл. Бърлиева), по новата научноизследователска програма на МОН „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“ (ръководител: проф. д-р Б. Мирчева). Със средства по програмата стана възможно организирането на мащабната юбилейна конференция, събрала учени от цял свят, както и осъществяването на лятната школа за български учители от Албания. В Центъра се разработва и един проект, финансирани от ФНИ („Южнославянски кописи и скриптории от XIV век (палеографска атрибуция и онлайн реперториум)“, № КП-06-Н50/4 от 30.11.2020 с ръководител: доц. д-р М. Скарпа.

Чрез изпълнението на поставените научноизследователски и приложни задачи дейността на сътрудниците на КМНЦ е насочена към разширяване на участието на българската научна общност в европейското изследователско пространство и разширяване на международното научно сътрудничество (**Специфична цел 9**). Насърчава се публикуването в авторитетни международнореферирани научни списания (**повече от половината (57%) от публикациите на учените от КМНЦ за 2023 г. са в международнореферирани и индексирани в WoS, Scopus, ERIH+ научни издания**). КМНЦ е част от четири международни научни мрежи (Balkan History Association, PaxByzantino-Slava, Byzantine Thessaloniki, Асоциация за Европейски културен маршрут „Св.св. Кирил и Методий“, Злин (Чехия). Тази година КМНЦ стана инициатор на *подписването на меморандум* (13 септември 2023 г.) за сътрудничество и популяризиране

на общото кирилометодиевско културно-историческото наследство между Община Солун, Център за историята на Солун, Столична община и КМНЦ. През 2023 г. беше подписан и двустранен меморандум за сътрудничество в рамките на Културния маршрут Кирил и Методий на Съвета на Европа между КМНЦ и публичната научна институция от Р Северна Македония – Институт за старословенска култура, Прилеп.

Като цяло политиката на КМНЦ е насочена **към привличането на чуждестранни учени** в изпълнението на различни по характер дейности. В периода 13.03 – 24.05.2023 г. в КМНЦ, по програма Erasmus+, бе на специализация Мачей Козак (научен ръководител: доц. д-р И. Трифонова). По същата програма на двумесечен стаж (1.10 . –30.11.2023 г.) в КМНЦ бяха студентките по славистика от университета в Торино – Валентина Виека и Елеонора Георгиев (научен ръководител: проф. д-р В. Желязкова). Те работиха върху базата данни с южнославянските ръкописи от XIV в., съхранявани в библиотеките и архивите на Русия (<https://kopisti.kmnc.bg>). В края на стажа си те подготвиха кратко изследване върху палеографския анализ на два ръкописа (РНБ, Ф.I.376 и РНБ, Погод. 1054), приписвани на кописта Лаврентий. В научния колектив на проекта „Южнославянски кописи и скриптории от XIV век (палеографска атрибуция и онлайн реперториум)“ участват 2-ма учени от чужбина (докторант Констанца Бурлаку, Оксфордски университет и докторант Милена Давидович, Балканолошки институт, САНУ).

Трябва да се подчертае, че в рамките на научноизследователската си дейност КМНЦ се стреми да поддържа активни връзки с образованието, държавните институции и обществото като цяло (**Специфична цел 10**). Не на последно място това е свързано с даване на подходяща гласност на труда на учения и популяризирането на научните изследвания на достъпен език. През 2023 г. сътрудниците на Центъра са имали общо **40 публични изяви и изказвания по актуални за обществото въпроси**, част от които излъчени в най-престижните медии на страната (БНТ и БНР).

1.3. Полза / ефект за обществото от извършваните дейности.

Научно-изследователската дейност на КМНЦ е насочена към съвременното българско общество в сферата на необходимите му и задължителни знания за българската културна история, пречупени през призмата на делото на светите братя Кирил и Методий.

Колективът на Центъра приема, че съвременната информационна среда трябва да осигурява достъп на широката общественост до научно коректни знания и максимално пълна информация, особено в светлината на разширяването на ЕС и позицията на Република България в този контекст. Допълнителен аспект в рамките на тази политика е повишаването на задължителните знания на всеки български гражданин за собствената културна история. Не на последно място разработваните в КМНЦ проекти и дейности се вписват и в предложените мерки за подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и изучаването на българския език и култура от деца, чийто матерен език не е български, както и в предвидените мерки за популяризирането на българското културно-историческо наследство в чужбина и запазването на българската идентичност на българите, живеещи извън страната.

КМНЦ **поддържа постоянно актуална информация** за своята дейност на интернет страница си (<http://www.kmnc.bg/>), както и на страницата на БАН (<http://www.bas.bg/>). На свой ред активното участие с материали и коментари в социалните платформи (във Фейсбук на адрес: <https://bit.ly/2IYdjRb>), позволява да се осъществи пълноценна връзка с обществеността и да се отговори на нейните очаквания и изисквания. Своеобразен индикатор за оценката на интереса и качеството на резултатите е фактът, че фейсбук-страницата на КМНЦ има повече от 5 000 последователи. За 2023 г. специално създадения видео-канал на КМНЦ в YouTube (<https://www.youtube.com/channel/UCZWJ5qW6J0YVKEIeH3CMJ7A>) има над 32 000 посещения. И през 2023 г.в деня на емблематични кирило-методиевски празници пред широк кръг публика бяха представени по-важните издания на Центъра (вж. по-горе).

1.4. Взаимоотношения с други институции

КМНЦ поддържа активни взаимоотношения и сътрудничество с различни национални и международни институции.

Той е част от четири **международни научни мрежи**: PaxByzantino-Slava (<http://www.ni.ac.rs/novosti-i-dogadjaji/vesti/medunarodna-naucna-mreza-pax-byzantino-slava>); ByzantineThessaloniki, BalkanHistoryAssociation (<https://www.balkan-history.com/about-us/>); Асоциация за Европейски културен маршрут „Св. св. Кирил и Методий“, Злин (Чехия) (<https://www.cyril-methodius.cz/en/o-nas/>) и две национални: „Национална

интердисциплинарна изследователска е-инфраструктура за ресурси и технологии за българското езиково и културно наследство, интегрирана в рамките на европейските инфраструктури CLARIN и DARIAH“, и „Изграждане и развитие на Център за върхови постижения „Наследство БГ“ (BG05M2OP001-1.001-0001). В техните рамки КМНЦ извършва научно-изследователска и популяризаторска дейност в тясно сътрудничеството не само с висшите учебни заведения в страната и чужбина като СУ „Св. Климент Охридски“, ПУ „Паисий Хилендарски“, ШУ „Константин Преславски“, Университета в Лодз, Краковския университет и др., но и със Столична община, Националния исторически музей, общината на гр. Солун, ZoborEmbellishingAssociation, NitraTouristBoard и др.

Сн. 8. Подписване на меморандума между Столична община, КМНЦ и община Солун.

КМНЦ се стреми да засилва интердисциплинарността на своите изследвания и чрез осъществяването на **съвместни проекти с други институти в рамките на БАН**. Партньор на КМНЦ в проекта „Южнославянски кописти и скриптории от XIV век

(палеографска атрибуция и онлайн реперториум)“, финансиран от ФНИ е *Институтът по математика и информатика на БАН*. Гл.ас. д-р Л. Илиева е участник в проекта на ИИИ „Просопография на средновековна България V–XIV в.“, финансиран от ФНИ, а доц. д-р Д. Найденова е част от научния колектив на проекта „Arts, Literature and Power in Contact Areas (Orthodoxy and Islam and Orthodoxy and Catholicism). Glorification of Power versus Contestation of Power“, реализиран в рамките на междуакадемичната спогодба с Румънската академия на науките, който включва учени от ИИИ, ИБИ и ИИИЗк. Гл. ас. д-р Цв. Василев е част от екипа на *проекта* на ИИИЗк на тема: „Приносът на Иван Гошев за формирането на Иконографския отдел на НЦИАМ (проучване и документиране на архиви и колекции)“, финансиран от ФНИ.

КМНЦ поддържа добро сътрудничество и участва в общи изследвания и инициативи и **с висшите учебни заведения в България**. Доц. д-р Д. Найденова е участник в *проекта на УНСС*: „Преводи на правни текстове и изграждане на модерния български правен език“ (2021–2023). Тя е и член на междууниверситетския център за изучаване на римското право и романистичната традиция към УНСС. Гл. ас. д-р Т. Григорова е част от екипа на *проекта на ПУ „Паисий Хилендарски“* „Християнското и културно-историческото наследство на Северозападна България – стратегии за съхраняване и транслиране на локални идентичности“, финансиран от ФНИ. Проф. д-р Ал. Николов (*ИФ на СУ*) участва в проекта „Кирилометодикон“ и по-специално в подпроекта „Места на паметта“ в рамките на ЦВП „Наследство БГ“ (BG05M2OP001-1.001-0001).

Не на последно място трябва да се отбележи и сътрудничеството на КМНЦ с **различни регионални музеи и институции**. Традиционно, съвместно с музея „*Земята и хората*“ на 14.02.2023 г. е проведено тържественото честване на Успението на св. Кирил През 2023 КМНЦ започна разговори с Археологическия музей – Велики Преслав и Историческия музей в Провадия за участие в съвместни проекти. В резултат, КМНЦ представи АМ Велики Преслав в Асоциацията „Европейски културен маршрут Кирил и Методий“ и музеят беше приет за неин член по време на Генералната асамблея на 14 ноември 2023 г.

1.5. Общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата

1.5.1. Практически дейности, свързани с работата на национални, правителствени и държавни институции, индустрията, енергетиката, околната среда, селското стопанство, национални културни институции и др. (относими към получаваната субсидия).

Сътрудниците на КМНЦ извършват широка експертна дейност в полза на различни национални, правителствени и държавни научни и културни институции. За 2023 г. те са както следва:

- *Министерство на външните работи.* Заедно с Посолството на Р България във Варшава и Българския културен институт във Варшава, КМНЦ е организатор на международната научна конференция, посветена на 200 години от откриването на аСупрасълския сборник. Варшава и Супрасъл, 22 – 25.09.2023 г.
- *Изпълнителна агенция за българите в чужбина.* В следствие на подписано споразумение за сътрудничество между КМНЦ и Изпълнителната агенция за българите в чужбина (ИАБЧ) на 20 юни 2023 г., се проведе обучение на учители с български корени от Република Албания в Копривщица в рамките на ННП „Българистика“.
- *Министерство на образованието.* Един от учените в КМНЦ (ас. д-р Е. Златева) работи в проекта „Образование за утрешния ден“, № BG05M2OP001-2.012-0001, реализиран от МОН. Двама от сътрудниците на Центъра са били членове на експертни комисии в МОН: доц. д-р С. Баталова като член на *ПНЕК по Двустранно сътрудничество* и проф. д-р Сл. Бърлиева като член на *Национална експертна комисия за изпълнение на междуправителствените спогодби за образователен и научен обмен към МОН*. Четирима от сътрудниците на Центъра са били поканени за *рецензенти на проекти* в различни конкурсните сесии на ФНИ: проф. д-р В. Желязкова, проф. д-р Б. Мирчева, доц. д-р Т. Илиева, доц. д-р Д. Найденова.
- *Други институти в рамките на БАН.* Двама от сътрудниците на КМНЦ са участвали в научни журита в други институти на БАН. Доц. д-р С. Баталова е изготвила рецензия по процедура за ОНС „доктор“ в ИИИЗк, а доц. д-р Т. Илиева е подготвила становище за избор на „доцент“ в ИБЕ.

- *Висши училища в страната.* Един от сътрудниците на КМНЦ (проф. д-р Сл. Бърлиева) е бил член на научно жури и е участвал в изработване на становище, свързано с избора на професор в Богословския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. Друг учен от КМНЦ (доц. д-р К. Станев) е бил член на комисия за избор на гл. асистент в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.
- *Други експертни оценки.* Сътрудниците на КМНЦ участват традиционно и в изготвянето на рецензии на книги и статии за публикуване в български и международни издания. За 2023 г. тези оценки са 11.

1.5.2. Проекти, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции (без Фонд „Научни изследвания“), програми, националната индустрия и пр. – до ТРИ най-значими проекти (заглавие на проекта, програма, по която се финансира, координатор, и постигнати резултати).

1. Национална е-структура ClaDA-BG.

В рамките на Националната е-структура ClaDA-BG през 2023 г. сътрудниците на КМНЦ работиха върху подготовката на българския Knowledge-Graph чрез анотиране на хора, обекти, събития и документи в перспективата на знанията за най-ранния период на българската култура. Бяха подготвени нови 200 научно-популярни статии, посветени на различни феномени на българската средновековна култура (проф. д-р Б. Мирчева, проф. д-р В. Желязкова, доц. д-р Д. Найденова, проф. д-р Д. Чешмеджиев, гл. ас. д-р Е. Зашев, доц. д-р Е. Джевиецка, доц. д-р И. Трифонова, проф. д-р С. Бърлиева, докторант Т. Георгиева, гл. ас. д-р Т. Григорова, гл. ас. д-р Ц. Василев, гл. ас. д-р Ц. Данова). Бе допълнен масива от лексеми, илюстриращи хетеросемията между старобългарския и съвременния български език (доц. д-р Т. Илиева). С оглед работата по изграждането на дигитална база данни с латински извори за делото на Кирил и Методий, включващи сведения и за покръстването на българите (проф. д-р Сл. Бърлиева, гл. ас. д-р Ц. Василев) бяха подготвени метаданни за описание на 36 латински кирило-методиевски извора и за 92 техни преписа.

2. Изграждане и развитие на Център за върхови постижения „Наследство БГ“ (BG05M2OP001-1.001-0001), в партньорство със СУ „Св. Кл. Охридски“, ТУ – София, УАСГ, НСА „Васил Левски“, НИГТГ – БАН, ИЕФЕМ – БАН, ИИИЗк – БАН, ИЛ – БАН,

ИБЦТ – БАН, НБКМ, РИМ – София. Проектът е за 5 години (2018–2023) и е по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, приоритетна ос 1 „Научни изследвания и технологично развитие“, Процедура BG05M2OP001-1.001 „Изграждане и развитие на центрове за върхови постижения“, Компонент 4 „Нови технологии в креативните и рекреативните индустрии“.

В рамките на „Наследство Бг“ в КМНЦ през 2023 г. се разработваха *няколко подпроекта: „Научно-образователен интердисциплинарен център по кирилометодиевистика“*. В рамките на проекта продължи изграждането и развитието на иновативен образователен център към КМНЦ, който има два основни компонента – онлайн платформа за електронно обучение и оборудвана работна демо-зала за създаване и управление на електронно съдържание и за провеждане на обучения, с необходимата видео-презентационна техника и работни места. Бе изработено електронното помагало „Интерактивни образователни ресурси за живота и делото на Кирил и Методий“. София, 2023. 335 с. Под редакцията на Е. Златева, Н. Ганчева и графичен дизайн на А. Борисова. ISBN 978-954-9787-61-0, а създадените в предходните години дигитални образователни ресурси бяха използвани по време на лятната школа в Копривщица. *Хранилище за дигитални ресурси „Кирилометодикон“* – завърши изграждането на потребителския портал на хранилището. Около 6000 архивни единици бяха структурирани в 28 архивни колекции, а метаданните бяха описани с разработени за целта шаблони. Хранилището съдържа дигитализати на средновековни славянски, гръцки и латински ръкописи, старопечатни книги, на изследователски архиви и на артефакти, свързани с темата „Кирило-Методиевското културно наследство и неговите български и европейски измерения“, които съдържат знания за най-ранния, кирилометодиевския, период на българската писмена култура и нейните рефлексии в предмодерната и модерната епоха и в най-новото време. Платформата представя това наследство освен на широка група специалисти и на обучаващи се и дава възможност за да се идентифицират пазарни ниши и очаквания за пазарно търсене на европейско и световно ниво. Хранилището предоставя информация за обекти, които представляват потенциален ресурс за културен туризъм и тепърва ще играе ролята на агрегатор в тази перспектива. Дигиталното хранилище е достъпно за потребители на: <https://repo.kmnc.bg>. В дигиталното хранилище беше публикуван дисертационният труд на Василена Билярска „Кирилометодиевистиката в

личния архив на акад. Петър Динеков в ЦДА“ (КМНЦ – БАН, София 2015, 494 с.) както и студията на Мая Иванова „Непознатото документално наследство в архива на акад. Петър Динеков (кореспонденция с полски слависти и интелектуалци в периода от 30-те до 90-те години на XX век)“. Чрез това изследване към ф. 1987К на ДА бе добавен оп. 2 (с общ обем 387 архивни единици), за което Държавна агенция „Архиви“ изрази специална благодарност към авторката и КМНЦ. Продължава разработването на модул: „*BibliothecaHomileticaBalcano-Slavica: материали от научния архив на проф. Климентина Иванова*“, свързани със средновековната ораторската проза в южнославянска (балканска) среда. В рамките на проекта „*Кирило-методиевската традиция в историята на европейската духовна култура – изследване на средновисоконемските проповеди за Кирил и Методий от епохата на австрийския Барок*“ през м. ноември 2023 г. беше извършена окончателната проверка на наборния текст на корпуса барокови проповеди, посветени на Кирил и Методий, произнасяни през периода 1708–1781 г. в дворцовата църква „Св. Михаил“ във Виена. Чрез работа de visu с материалите в библиотеката на манастира Клостернойбург и Австрийската национална библиотека във Виена бяха възстановени нечетливите места в копията на старопечатните издания, беше открита още една неизвестна до този момент проповед, както и все още непознати сведения за Кирило-Методиевите празници в Хабсбургската столица през XVIII в. Беше създадена нова архивна колекция в дигиталното хранилище „Кирилометодикон“ – *Bibliotheca Cyrillomethodiana Homiletica Germanica* и шаблон за описание на метаданните на ресурсите в нея. Проект „*Културен маршрут Кирил и Методий на Съвета на Европа*“. През втората половина на 2023 г. усилията ни бяха насочени към разширяване на мрежата на Асоциацията „Европейски културен маршрут Кирил и Методий“, с цел по-пълноценното участие на България в него. С цел популяризиране на програмата за културните маршрути сред местните власти, културни организации и бизнес, през месец юни бяха проведени срещи със заместник кмета и председател на ОС на община Бургас, с Регионалната библиотека и читалища в община Шумен, с кмета на община Каспичан, със заместник кмета на община Нови Пазар, с директора на музея Велики Преслав и с екипа на музея в Провадия. Бяха подписани два нови меморандума със Столична община и общината на град Солун и с публичната научна институция от Северна Македония – Институт за старословенска култура, Прилеп. Със съдействието на КМНЦ в Асоциацията бе включен

и Археологическият музей Велики Преслав. В рамките на проекта КМНЦ стана съорганизатор на Международната научна конференция „200 години от откриването на Супрасълския ръкопис“ (200. ROCZNICA ODNALEZIENIA KODEKSU SUPRASKIEGO. KONFERENCJA MIEĘDZYNARODOWA. ŁawraSupraska, 22–25.09.2023, Варшава и Супрасъл. На тържественото откриване в Националната библиотека във Варшава под патронажа на полския президент, беше представена изработената в рамките на „Наследство БГ“ (BG05M2OP001-1.001-0001) книга на гл. ас. д-р Н. Ганчева: Супрасълски сборник. Библиография (1825–2023): посвещава се на 200-годишнината от откриването на Супрасълския сборник / съставител: Нели Ганчева. – София, БАН, Кирило-Методиевски научен център, 2023. – 68 с. + 20 с. ил. В перспективата на по-интензивното включване на български институции в културните маршрути на Съвета на Европа, представител на КМНЦ взе участие в „12th Annual Advisory Forum on Cultural Routes of the Council of Europe“, Lodz, Poland (20–22.09.2023, ас. д-р Е. Златева). Повече за събитието: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/2023-lodz-forum>. През отчетния период беше представен филмът „Места на паметта – пътят на Кирил и Методий“. КМНЦ и Столична община подкрепиха подготовката и участието на 5 ученици и един учител от НГДЕК в международна ученическа конференция „1160 years since the beginning of Cyrillo-Methodian mission“, Солун, Гърция. В рамките на проекта „Места на паметта“ излезе от печат сборника „Места на паметта. Под редакцията на Сл. Бърлиева, В. Желязкова, Е. Зашев, Б. Мирчева. БАН-КМНЦ, София, 2023, 392 с. ISBN 978-954-9787-58-0“.

3. ННП „РАЗВИТИЕ И УТВЪРЖДАВАНЕ НА БЪЛГАРИСТИКАТА В ЧУЖБИНА“.

През 2023 г. доц. д-р Мая Иванова участва в комисията към БАН за издирване и подбор на чуждестранните центрове, специализирани в областта на старобългаристиката и кирилометодиевистиката и актуализирането и попълването на данните за връзка с чуждестранни центрове и учени. Бе създадена (доц. д-р Т. Илиева) интерактивна карта „Свети Иван Рилски в паметта на българските селища“ (ч. 1), „Обекти на името на св. Иван Рилски, намиращи се извън пределите на България“ (ч. 2). Картата „Св. Иван Рилски в паметта на българските селища“ с приложение „Обекти на името на св. Иван Рилски, намиращи се извън пределите на България“ представлява извадка от online интерактивната карта на територията на България, съдържаща точното разположение върху нея на обекти,

свързани с паметта или носещи името на св. Иван Рилски. Изработена е с помощта на демо-версията на програмата “Google my maps” на принципа на запаметяване и визуализация върху картата на местоположението на обект по зададен в браузъра на Google maps адрес. Картата е съставена от 8 пласта (6 + 2) и съдържа общо 270 обозначени обекта (241 + 29). Линк към публикацията: <https://www.google.com/maps/d/edit?mid=1KG0PV1qTF9vPTWTiP9Ah4iMGdkauzJj&ll=43.79261681940672%2C24.813750528124974&z=7>

И през 2023 г. продължи работата по създаването на учебното помагало „Кой кой е в Пространното житие на Методий“, посветено на 1140-годишнината от смъртта на Методий (гл. ас. д-р А. Бобев, гл. ас. д-р Л. Илева), електронната книга „Оригинална старобългарска химнография” (проф. д-р Б. Мирчева) и изследването на гл. ас. д-р Е. Зашев „Бератската памет за св. Седмочисленици“. В рамките на програмата КМНЦ организира няколко важни научно и обществено значими събития: отбелязването на Успение Кирилово на 14 февруари 2023 г. в Националния музей „Земята и хората“, мащабната конференция „Кирило-Методиевото дело в научната и културната памет“, лятна школа за български учители от областта Голо Бърдо в Албания, възпоменателна вечер (31 август 2023 г.), посветенана 100-годишнината от рождението на видния италиански славист и българист проф. Рикардо Пикио (в сътрудничество с ЦБ – БАН).

2. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ ПРЕЗ 2023 г.

2.1. ЕДНО най-значимо научно постижение и съответната графична илюстрация към него с кратък подфигурен текст.

КИРИЛО-МЕТОДИЕВСКИ МЕСТА НА ПАМЕТТА В БЪЛГАРСКАТА КУЛТУРА. РЕДАКТОРИ: ЕВГЕНИ ЗАШЕВ, ВЕСЕЛКА ЖЕЛЯЗКОВА, СЛАВИЯ БЪРЛИЕВА, БОЙКА МИРЧЕВА. СОФИЯ: КМНЦ – БАН, 2023 (БИБЛИОТЕКА ЛЕГЕНДА). DOI: 10.59076/5808.2023; ISBN 978-954-9787-58-0.

Сборникът е резултат от работата по проекта на КМНЦ „Кирило-методиевски места на паметта в българската култура” с ръководител гл. ас. д-р Е. Зашев, принос към изграждането на Европейски културен маршрут „Кирил и Методий“, който е част от виртуалния клъстер „Кирилометодикон“ в рамките на проект № BG05M2OP001-1.001-0001 „Изграждане и развитие на Център за върхови постижения „Наследство БГ“

(BG05M2OP001-1.001-0001). Колективната изследователска задача има за отправна точка представеното широко схващане за научното поле на кирилометодиевистика и е резултат от припокриването на специфичната за КМНЦ научна проблематика и нуждите на сертифицирания през 2021 г. от Съвета на Европа Европейски културен маршрут „Кирил и Методий“. Изследователският фокус в сборника е поставен върху разнообразни по характер „места на паметта“ в българската култура, които да се превърнат в елементи от българския дял на маршрута. В духа на утвърдилото се в хуманитарните изследвания схващане на Пиер Нора терминът „места на паметта“ се схваща като означение на всяка значима единица на културата, независимо дали е материална или нематериална, която по силата на човешката воля или въздействието на времето се е превърнала в символен елемент на паметовото наследство на дадена човешка общност. Тази изходна позиция е главното основание към проучването на кирило-методиевските места на паметта в българската култура да се подходи многоаспектно и интердисциплинарно – от позициите на историческата наука, филологията, културната антропология, изкуствознанието.

Сборникът съдържа тринадесет научни разработки, организирани в три дяла. Първият от тях разглежда култа към светите братя Кирил и Методий през вековете. Статиите, включени в него, са посветени на идентифициране и изследване на паметовите следи в българската култура, свързани с присъствието на св. Кирил и Методий и групата на св. Седмочисленици. Засегнати са проблеми като възникването на култа към св. Седмочисленици и неговата роля за формирането на българската „протонационална“ идентичност, присъствието на св. Седмочисленици в изобразителното изкуство, българските културни реалии в наследството на Деволско-Охридското книжовно средище и наличието на кирило-методиевски мотиви в бароковите научни трудове на боландистите и в Българското възраждане. Вторият дял – „Началото на българската писмена традиция“, е фокусиран върху предглаголическата графична култура по българските земи, следите от употребата на глаголицата в средновековна България, проникването на славянската писменост в по-периферните локални културни центрове и преписите на Похвалното слово за Кирил и Методий като средоточия на българската културна памет. Третият дял – „Социокултурни проекции на Кирило-Методиевото дело“, е насочен към поредица от средоточия на паметта от материален и нематериален характер, сред които – химнът „Кирил и Методий“ на Стоян Михайловски и неговата връзка с кирило-методиевската

традиция и българския културен елит, артефактите, свързани със славянските просветители, в Националния военноисторически музей в София и православните храмове, посветени на св. Йоан Богослов, по българските земи. Подлежащите на локализация идентифицирани места на паметта са означени и описани в интерактивна карта, която може да бъде видяна на адрес: <https://www.google.com/maps/d/viewer>.

Сборникът е предоставен на свободен достъп: <https://www.kmnc.bg/издания/библиотека-легенди/>

2.2. ЕДНО най-значимо научно-приложно постижение и съответната графична илюстрация към него с кратък подфигурен текст.

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ „КИРИЛО-МЕТОДИЕВОТО ДЕЛО В НАУЧНАТА И КУЛТУРНАТА ПАМЕТ“.

Конференцията бе централно събитие в юбилейната за КМНЦ година. Тя беше

проведена от 22 до 24 май 2023 г. в София. Във форума взеха участие 73 учени от 12 страни (Австрия, България, Великобритания, Индия, Италия, Литва, Полша, Румъния, САЩ, Словакия, Украйна, Чехия). Участниците представяха десетки университети и научни центрове по света, като наред с вече утвърдени в българистиката и медиевистичната славистика имена, се представиха с доклади и не малко млади учени. Част от тях са били специализанти в КМНЦ, а сега са докторанти (като Алберто Понтироли – сега докторант в Римския университет „ЛаСапиенца“; Марта Рипаранте – докторант в КМНЦ; Войчех Стелмах – докторант в познанския университет „Адам Мицкевич“). Програма „Българистика“ даде възможност и на анадолския Еразъм-студент от Лодзкия университет Мачей Козак да присъства на конференцията. На откриването вицепрезидентът на Р България г-жа Илияна Йотова приветства инициативата и поздрави КМНЦ, гостите и участниците в конференцията. В рамките на трите конферентни дни бяха изнесени доклади в широк интердисциплинарен диапазон, включващ исторически изследвания, литературознание, лингвистика, палеография, епиграфика, културна антропология, изкуствознание и др., чрез научния инструментариум на които се осветляват различни аспекти на кирило-методиевското наследство. В рамките на конферентната програма бяха организирани две културни събития, представящи в най-добра светлина съвременната българска култура. На 23 май – посещение на премиерния спектакъл на Софийската опера и балет „Рилският пустинник“. Спектакълът „Рилският пустинник“ е посветен на един от емблематичните български светци – св. Иван Рилски, и по художествен начин представя българското Средновековие. Композиторият на творбата отец Кирил Попов е наш изтъкнат колега от Богословския факултет на Софийския университет. На 24 май всички участници в международния научен форум се включиха в традиционното празнично шествие. Предвижда се томът с докладите от конференцията да бъде издаден през 2024 г. (линк към откриването на конференцията <https://www.youtube.com/watch?v=5v-L0A7YhcQ>).

Сн. 9. Част от откриването на конференцията.

3.МЕЖДУНАРОДНО НАУЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО НА ЗВЕНТО

Научната и популяризаторска дейност на КМНЦ е добре разпознаваема както у нас, така и в чужбина. Своеобразно доказателство за това е големият брой учени, които взеха участие в юбилейната конференция на КМНЦ: 73 учени от 12 страни (Австрия, България, Великобритания, Индия, Италия, Литва, Полша, Румъния, САЩ, Словакия, Украйна, Чехия).

КМНЦ е част от няколко международни научни мрежи: Balkan History Association, Pax Byzantino-Slava, Byzantine Thessaloniki, Асоциация за Европейски културен маршрут „Св.св. Кирил и Методий“, Злин (Чехия), а тази година бе подписан и меморандум за сътрудничество с Института за старословенска култура в Прилеп, Република Северна Македония.

Ежегодно в КМНЦ се обучават чуждестранни специализанти по програма Erasmus+. Тази година те бяха трима (от Полша и Италия): Мачей Козак, Елеонора Георгиев и Валентина Виека.

Сн. 10. М. Козак на специализация в КМНЦ.

През 2023 г. КМНЦ започна процедура по подновяването на договорите си с чуждестранни университети в рамките на програмата на ЕС за подкрепа на образованието, обучението, младежта и спорта в Европа „Еразъм+“. КМНЦ има сключени договори с 12 университета в Атина, Бари, Виена, Лодз, Краков, Месина, Неапол, Нитра, Познан, Солун,

Удине, Фрайбург. През 2023 г. беше осъществена 1 мобилност с цел изнасяне на лекции в Познан (Полша) (доц. д-р М. Иванова).

4. УЧАСТИЕ НА ЗВЕНТО В ПОДГОТОВКАТА НА СПЕЦИАЛИСТИ

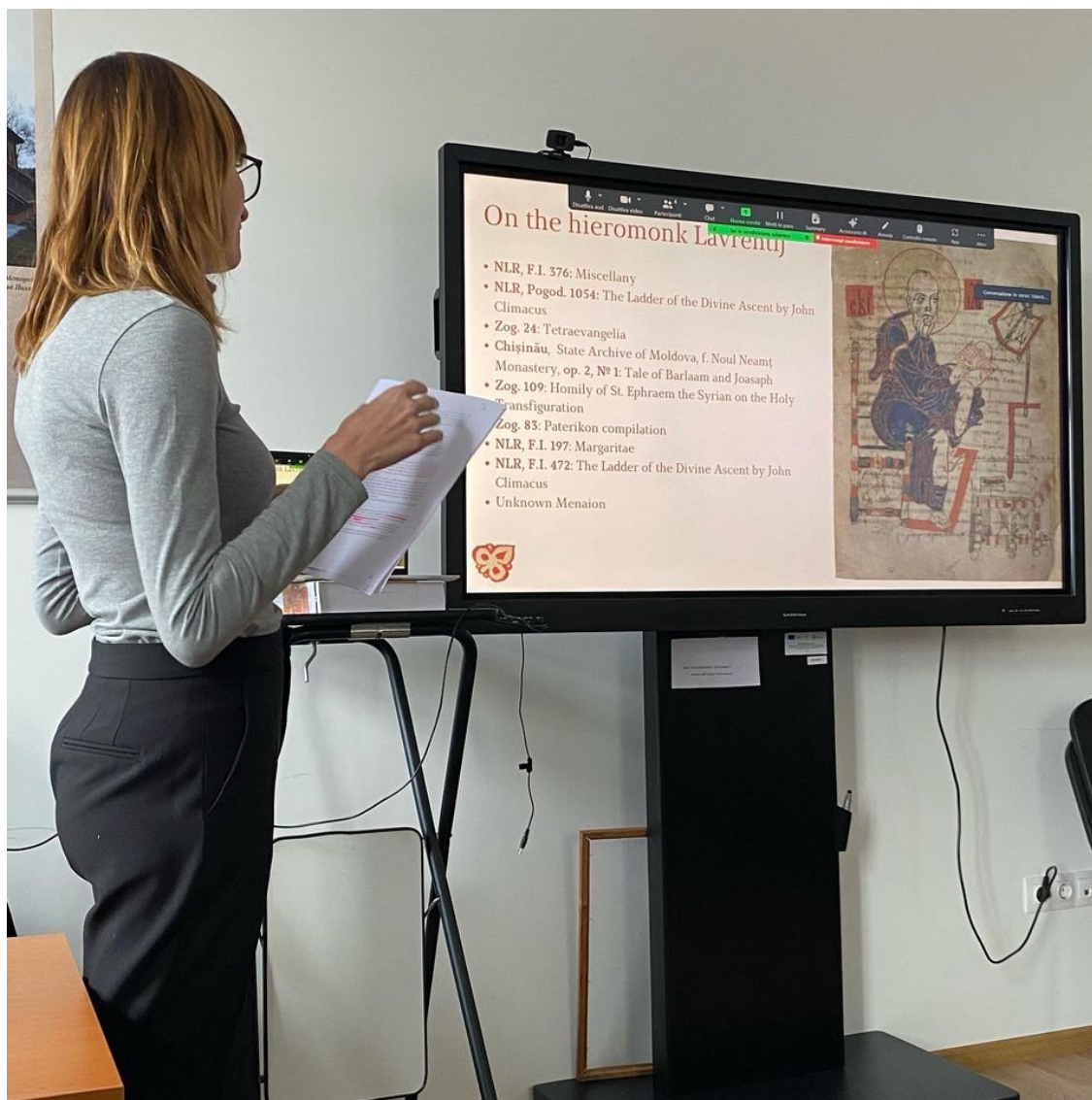
През 2023. г. в КМНЦ има двама докторанти:

В специалност „Теория и история на литературата“ Теодора Георгиева с научен ръководител проф. дн Димо Чешмеджиев успешно завърши своята докторантура и придоби ОНС „доктор“.

В специалност „Българска литература“ се обучава Марта Рипаранте (Италия) с научни ръководители: доц. д-р М. Скарпа и проф. д-р В. Желязкова. През втората година на докторантурата тя постигна значителни успехи, сред които трябва да се отбележи участието ѝ в 13-ата международна конференция “Digital Presentation and Preservation of Cultural and Scientific Heritage – DiPP2023” в Бургас, България (07.09.2023 г. – 10.09.2023 г.) с два доклада – единият съвместно с доц. Марко Скарпа, а другият – съвместно с Милена Давидович. И двата доклада са публикувани в сборника с доклади от конференцията, който е рефериран в Web of Science и Scopus. Също така тя беше лектор в организираната от КМНЦ Международен семинар по славянска палеография и кодикология в София (14–16.07.2023). Взе участие и в организираната от Софийския университет кръгла маса на тема „Електронна обработка на старобългарските паметници“ (24.11.2023). Марта Рипаранте е активен участник в два големи научни проекта на КМНЦ – „Южнославянски кописи и скриптории от XIV век (палеографска атрибуция и онлайн реперториум“, финансиран от ФНИ и „Изграждане и развитие на Център за върхови постижения „Наследство БГ“.

През 2023 г. учените от КМНЦ участваха в подготовката на специалисти посредством:

- *проведени лекционни курсове за специализантите в КМНЦ.* През 2023 г. в КМНЦ се обучаваха трима специализанти (вж. по-горе). М. Козак е посещавал курса: The Old Bulgarian Language and Its Development при доц. д-р И. Трифонова, а доц. д-р Т. Илиева е провела курс по „Български език за чужденци” с Е. Георгиев и В. Виека.

Сн. 11. В. Виека представя своята и на Е. Георгиев работа по време на специализацията в КМНЦ.

- *проведени лекционни курсове към ЦО – БАН.* Доц. д-р И. Трифонова е провела спецкурс по старобългарски език към Центъра за обучение на БАН.
- *подготвяне на университетски курсове в бакалавърска и магистърска степен на обучение в българските университети:* През 2023 г. двама учени от КМНЦ (доц. д-р Д. Найденова и гл. ас. д-р Т. Григорова) са водили курсове за бакалаври и магистри в 2 университета: СУ „Св. Кл. Охридски“ и ПУ „Паисий Хилендарски“.

- *подготвяне на лекционни курсове в чуждестранни университети.* През 2023 по програма Еразъм + доц. д-р М. Иванова е провела 8 часа лекции в Университета „Адам Мицкевич” в Познан (Полша).

5. ИНОВАЦИОННА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНТО И АНАЛИЗ НА НЕЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ (до 1/2 стр.)

НЕПРИЛОЖИМО ЗА КМНЦ

5.1. Осъществяване на съвместна иновационна дейност с външни организации и партньори, вкл. поръчана и договорирана с фирми от страната и чужбина;

5.2. Извършен трансфер на технологии и/или подготовка за трансфер на технологии по договор с фирми; данни за полученото срещу това заплащане; данни за реализираните икономически резултати във фирмите (работни места, печалба, производителност, дял на новите продукти в общия обем на продажбите и т.н.).

6. СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНТО

КМНЦ НЕ ОСЪЩЕСТВЯВА СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ

6.1. Осъществяване на съвместна стопанска дейност с външни организации и партньори /продукция, услуги и др., които не представляват научна дейност на звеното/, вкл. поръчана и договорирана с фирми от страната и чужбина.

6.2. Отдаване под наем на помещения и материална база.

6.3. Сведения за друга стопанска дейност.

7. КРАТЪК АНАЛИЗ НА ФИНАНСОВОТО СЪСТОЯНИЕ НА ЗВЕНТО ЗА 2022г.

Основната дейност на КМНЦ-БАН е научна. Щатният състав е 27 броя, 22 от които са научноизследователски.

Разходите извършени през 2023 г. възлизат на 1 330302 лв. и са разпределени както следва:

1. 942836 лв. са изразходвани за изплащане на възнаграждения и обезщетения на работници и служители, назначени по трудови правоотношения, което представлява

70.87% от общо изразходваните средства през годината (в т.ч. 105 374лв. по проект ОП „Наследство БГ“ и др. проекти);

2. 11 634 лв. са изразходвани за изплащане на възнаграждения на персонал, нает по извънтрудови правоотношения, което представлява 0.87 % от общо изразходваните средства през годината (в т.ч. 1 162лв. по проект ОП „Наследство БГ“ и др. проекти);

3. 148 974 лв. са изразходвани за задължителни осигурителни вноски за сметка на работодателя, което представлява 11.20% от общо изразходваните средства през годината (в т.ч. 11 925 лв. по ОП „Наследство БГ“ и др. проекти);

4. 127 796 лв. са изразходвани за изплащане на разходи с характер на издръжка, като: материали; вода, горива и енергия; разходи за външни услуги (с изключение на разходите за печат на издания); разходи за командировки в страната и разходи за командировки в чужбина, разходи за членски внос, което представлява 9.60% от общо изразходваните средства през годината (в т.ч. 66 939лв. по проект „Наследство БГ“);

5. 13 000 лв. са изразходвани за изплащане на стипендии на докторанти, което представлява 0,98 % от общо изразходваните средства през годината;

6. 37 715 лв. са изразходени за придобиване на дълготрайни материални и нематериални активи: компютри, хардуер, стопански инвентари др.(/в т.ч. документален филм на стойност 24 000 лв.), което представлява 2.84% от общо изразходваните средства през годината;

7. 21 674 лв. са изразходени за авансово плащане на аварийен текущ ремонт на покрив на сградата от които 1 795.30 са от собствени средства на КМНЦ. Останалата част се поема от БАН Администрация и институтите съползватели на сградата – ИФС – БАН и ИБЦТ – БАН. Тази сума е 1.63% от общо изразходваните средства през годината. Към 31.12.2023 г. ИБЦТ – БАН е възстановил изцяло частта на разхода в размер на 3 590.60лв., а БАН Администрация е възстановил 50% от общата стойност на тяхната част от ремонта в размер на 10 771.80 лв.;

8. 26 441 лв. са изразходени за отпечатване на издания, което представлява 1,99% от общо изразходваните средства през годината (в т.ч. 23 178 лв. по проект „Наследство БГ“;

9. 232 лв. са изразходвани за заплащане на данък върху приходите по ЗКПО за 2023 г., което представлява 0.02% от общо изразходваните средства през годината.

Приходите за 2023 г. са 991232 лв., от тях:

1. 885 967лв. – Утвърдена субсидия;
2. 105 265лв – Собствените приходи, в т.ч.:
 - 7 733лв. от продажба на издания
 - 97 532 лв. от проекти, в т.ч.:
 - 8 000 лв. – Финансиране от ФНИ по Договор за безвъзмездна финансова помощ за финансиране на българска научна периодика в конкурс „Българска научна периодика – 2024 г.“ за финансиране на рецензирано българско научно издание с наименование „Palaeobulgarica“;
 - 28 000 лв. – по проект НАСЛЕДСТВО БГ (BG05M2OP001-1.001-0001);
 - 61 065 лв. – по проект ОП КЛаДа;
 - 467 лв. – за Публикационна дейност.

8. ИЗДАТЕЛСКАТА И ИНФОРМАЦИОННАТА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНОТО

През 2023 г. в издателското звено бяха редактирани, подготвени за печат и разпространени следните издания:

- ✓ **СписаниеPalaeobulgarica**, кн.1, 2, 3, 4 за 2023 г. с общ обем 754 с. ISSN 0204-4021.
- ✓ **Кирило-Методиевски студии. Кн. 33.** Пътят на Кирил и Методий – пространствени и културно-исторически измерения. Отговорни редактори: Сл. Бърлиева, В. Желязкова, К. Станев. София: КМНЦ, 2023. 455 с. ISBN 978-954-9787-56-6.
- ✓ **Кирило-методиевски места на паметта в българската култура.** Редактори: Е. Зашев, В. Желязкова, Сл. Бърлиева, Б. Мирчева. София: КМНЦ, 2023 (Библиотека Легенда). 392 с. ISBN 978-954-9787-58-0. Книгата е достъпна на свободен достъп на адрес: <https://www.kmnc.bg/wp-content/uploads/2023/12/mobile%E2%80%93MestaNaPametta.pdf>.
- ✓ **Е. Зашев, Т. Илиева, Б. Мирчева, Д. Найденова, И. Трифонова. Интерактивни образователни ресурси за живота и делото на Кирил и Методий.** Електронно помагало. Съставител Е. Златева, редактор Н. Ганчева, графичен дизайн А. Борисова. София: КМНЦ, 2023. 334 с. ISBN 978-954-9787-61-0.

- ✓ **Супрасълски сборник. Библиография (1825–2023): Посвещава се на 200-годишнината от откриването на Супрасълския сборник. Съставител Н. Ганчева. София: КМНЦ, 2023. 88 с. ISBN 978-954-9787-60-3**

Изданията на КМНЦ са представени на сайтовете на КМНЦ (<https://www.kmnc.bg/>) и Palaeobulgarica (<https://palaeobulgarica.eu/>). Те са представени и се разпространяват по електронен път на платформата на *Central and Eastern European Online Library (CEEOL)* (<https://www.ceeol.com/>), както и в други престижни електронни бази данни, достъпни онлайн. Включени са в Националния референтен списък на съвременни български научни издания с научно рецензиране на НАЦИД. Списание Palaeobulgarica е индексирано в наукометричните бази данни Scopus и Web of Science.

9. ИНФОРМАЦИЯ ЗА НАУЧНИЯ СЪВЕТ НА ЗВЕНТО

Като академично специализирано звено КМНЦ няма свой научен съвет. С решение на УС на БАН всички въпроси, свързани с административната и научна дейност на КМНЦ се разглеждат от Научния съвет на ИИИ.

10. КОПИЕ ОТ ПРАВИЛНИКА ЗА РАБОТА В ЗВЕНТО – посочва се линк към сайта на звеното, където е качен правилника.

http://www.kmnc.bg/files/PDF/Pravilnik_za_vatreshnia_trudov_red_-_KMNC-BAN.pdf

11. СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ В ОТЧЕТА И ПРИЛОЖЕНИЯТА КЪМ НЕГО СЪКРАЩЕНИЯ

БАН – Българската академия на науките

ВНЕК – Временна национална експертна комисия към Фонд „Научни изследвания“ на Министерството на образованието и науката

ИБЕ – Институт за български език

ИБЦТ – Институт по балканистика с център по тракология

ИИИЗк – Институт за изследване на изкуствата

ИИИ – Институт за исторически изследвания

ИЛ – Институт за литература

КМНЦ – Кирило-Методиевски научен център към Българската академия на науките
МОН – Министерство на образованието и науката
НА-БАН – Научен архив на БАН
НБКМ – Национална библиотека „Св. Кирил и Методий“
НИГГГ – Национален институт по Геофизика, Геодезия и География - БАН
НМ – Национален музей
ОС – Общо събрание
ПНЕК – Постоянна национална експертна комисия към Фонд „Научни изследвания“ на Министерството на образованието и науката
ПУ – Пловдивски университет
САН – Словашка академия на науките
СУ – Софийски университет
ТУ – Технически университет
УНСС – Университет за национално и световно стопанство
УС – Управителен съвет
ФНИ – Фонд „Научни изследвания“ на Министерството на образованието и науката
ШУ – Шуменски университет „Константин Преславски“